

Research on Money and Finance

Occasional Policy Papers

**Το κυπριακό τραπεζικό σύστημα:
Σε σημείο μη επιστροφής**

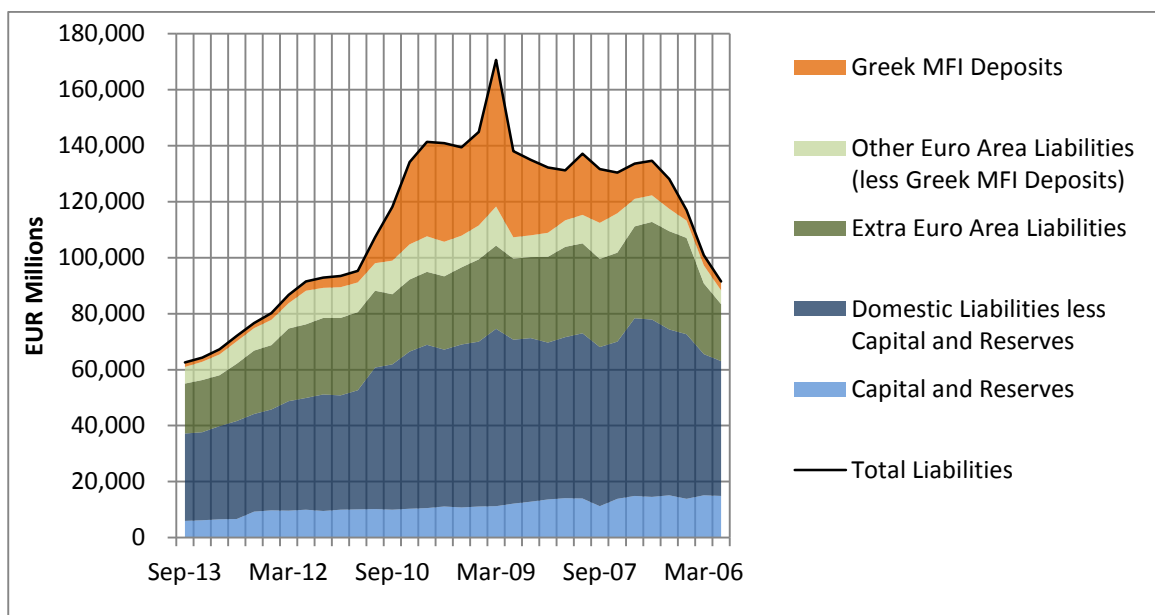
Occasional Policy Paper 3
January 2014

Το κυπριακό τραπεζικό σύστημα: Σε σημείο μη επιστροφής

Duncan Lindo, RMF

Η είσοδος στην ΟΝΕ το 2008, ακολουθούμενη από την κρίση στην Ευρωζώνη μετά το 2010, προετοίμασε το έδαφος για την κυπριακή τραπεζική κρίση. Η είσοδος στο ευρώ διευκόλυνε μια τεράστια εισροή κεφαλαίων, κυρίως από τις ελληνικές τράπεζες καθώς απορρόφησαν τις αυξημένες ροές από τις τράπεζες του πυρήνα της Ευρωζώνης. Αυτό σύντομα μετατράπηκε σε κατάρρευση όταν επήλθε η κρίση στην Ευρωζώνη: οι κυπριακές τράπεζες κατέγραψαν καταστροφικές απώλειες σε Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου και όταν τα κεφάλαια έφυγαν από την Ελλάδα, οι ελληνικές καταθέσεις έφυγαν από την Κύπρο. Το Σχήμα 1 δείχνει ότι οι εγχώριοι ισολογισμοί των κυπριακών τραπεζών, καθώς και οι καταθέσεις από χώρες εκτός της Ευρωζώνης, άρχισαν να αντιδρούν στα τέλη του 2012, μόνον αφού οι τράπεζες είχαν καταγράψει ζημίες σε ελληνικά περιουσιακά στοιχεία. Το υπόλοιπο του παρόντος σημειώματος εξετάζει πιο προσεκτικά τις εξελίξεις στα τέλη του 2012 και του 2013.

Σχήμα 1 Παθητικό κυπριακών τραπεζών - σωρευτικό (Δεκέμβριος 2005 - Σεπτέμβριος 2013)

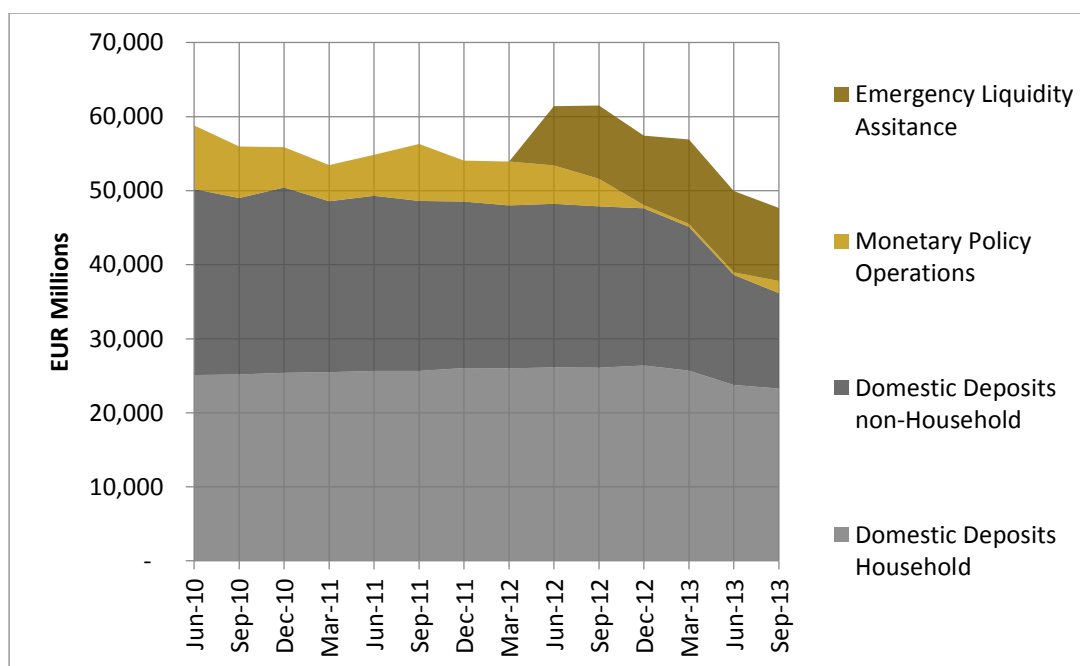

Πηγή: υπολογισμοί του συγγραφέα από στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου και της ΕΚΤ

Οι εγχώριες υποχρεώσεις αποτελούν την πιο σημαντική ομάδα υποχρεώσεων για τις κυπριακές τράπεζες, όπως δείχνει το Διάγραμμα 1. Είναι επίσης ίσως οι πιο πολύπλοκες. Όπως φαίνεται στο Σχήμα 2, μετά το κούρεμα των Ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου (μετά το Μάρτιο του 2012) η πρώτη σημαντική μεταβολή στις εγχώριες υποχρεώσεις ήταν, στην πραγματικότητα, μια αύξηση. Αυτή η αύξηση επήλθε χάρη στην παροχή των 8 δισ. ευρώ της βοήθειας έκτακτης ανάγκης ρευστότητας (ELA) από την κεντρική τράπεζα μεταξύ Μαρτίου και Ιουνίου 2012 (Διάγραμμα 2 και Διάγραμμα 3). Αξίζει να σημειωθεί ότι το υπόλοιπο των ελληνικών χρεογράφων αυξήθηκε επίσης κατά 1,6 δισ. ευρώ κατά την ίδια περίοδο - δεν είναι απίθανο ότι οι κυπριακές τράπεζες, τουλάχιστον σε πρώτη φάση, να επένδυσαν κεφάλαια του ELA σε Ελληνικά Κρατικά Ομόλογα.

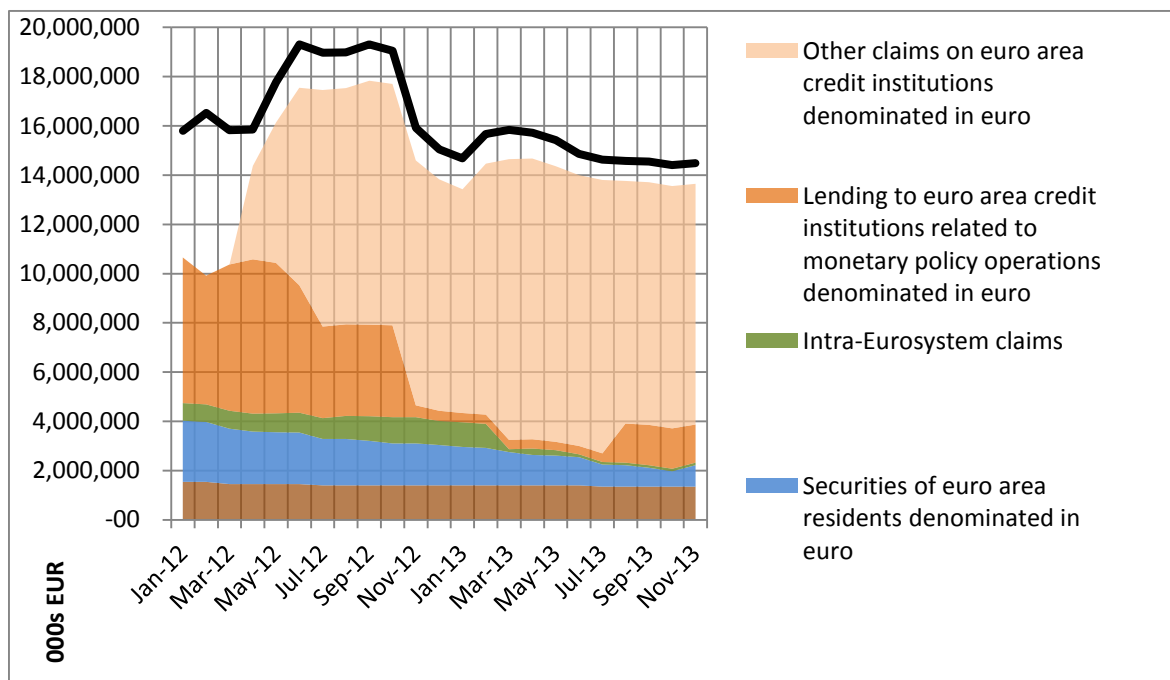
Η επακόλουθη κατάρρευση των εγχώριων, και μάλιστα των συνολικών, κυπριακών τραπεζικών υποχρεώσεων άρχισαν το Νοέμβριο του 2012 με την απόσυρση της ρευστότητας από την κεντρική τράπεζα που έφθασε σχεδόν 4 δισ. ευρώ μεταξύ Σεπτεμβρίου και Δεκεμβρίου του 2012 (Διάγραμμα 2 και Διάγραμμα 3). Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2013 φάνηκαν οι ρωγμές στις εγχώριες καταθέσεις και τελικά άρχισε η κατάρρευση. Η πτώση επιταχύνθηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2013, μετά την παρέμβαση της τρόικας τον Μάρτιο του 2013. Στις εγχώριες καταθέσεις, το μερίδιο των επιχειρήσεων είχε αρχίσει να μειώνεται από το 2010. Οι εταιρικές καταθέσεις σημείωσαν πιο γρήγορη πτώση από ό, τι οι καταθέσεις των νοικοκυριών μετά την παρέμβαση της τρόικας (Σχήμα 2).

Διάγραμμα 2 Εγχώριες παθητικό - σωρευτικό (Ιούνιος 2010 - Σεπτέμβριος 2013)

Πηγή: υπολογισμοί του συγγραφέα από στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου και της ΕΚΤ

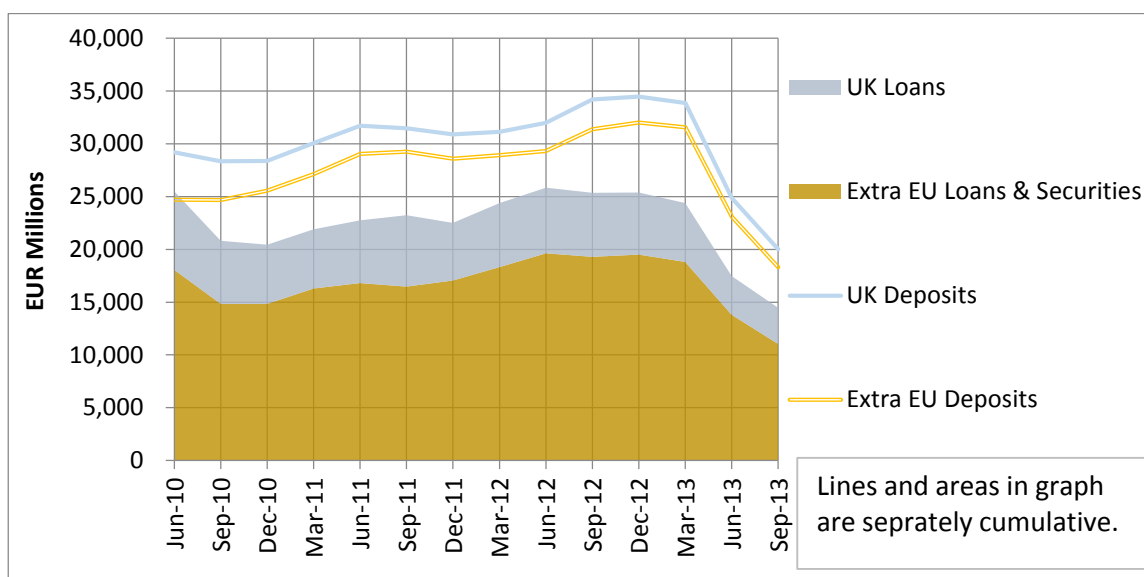
Διάγραμμα 3 Επιλεκτικά στοιχεία από το ενεργητικό της Κεντρικής Τράπεζας

Πηγή: υπολογισμοί του συγγραφέα από στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου και της ΕΚΤ

Έτσι, το καθοριστικό γεγονός στην εξέλιξη της κρίσης ήταν στην πραγματικότητα η "διάσωση" που συνομολόγησε η Τρόικα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ΕΚΤ και του ΔΝΤ. Είναι πλέον καλά τεκμηριωμένο ότι αυτός ήταν ένας αδέξιος χειρισμός της υπόθεσης, κυρίως, λόγω της αρχικής πρότασης για επιβολή "φόρου" σε όλους τους καταθέτες που εξυπηρέτησε μόνο στην περαιτέρω υπονόμευση της εμπιστοσύνης στις κυπριακές τράπεζες. Η πρόταση αυτή απορρίφθηκε τελικά για να αντικατασταθεί με μια ηπιότερη εκδοχή, η οποία προέβλεπε επίσης την εκκαθάριση της Λαϊκής τράπεζας. Συνέπεια αυτού ήταν να συγκεντρωθεί περίπου το 50 % των κυπριακών τραπεζικών συναλλαγών σε μία μόνο τράπεζα, την Τράπεζα Κύπρου.

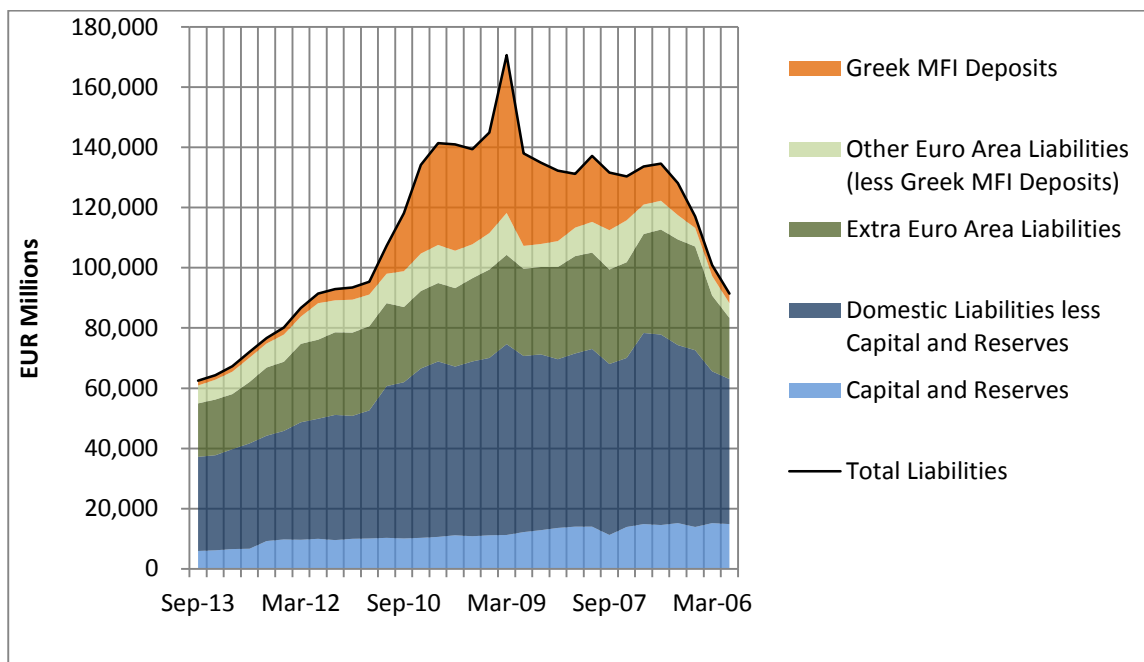
Τέλος, οι κάτοχοι υποχρεώσεων εκτός ευρωζώνης, συμπεριλαμβανομένου φυσικά και των Ρώσων καταθετών, αποδείχθηκαν οι πιο ανθεκτικοί απ' όλους. Οι καταθέσεις από χώρες εκτός της Ευρωζώνης άρχισαν να πέφτουν μόνο μετά την παρέμβαση της τρόικας (Διάγραμμα 4 κατωτέρω). Πράγματι, οι καταθέσεις εκτός της ζώνης της ΕΕ συνέχισαν να αυξάνονται μέχρι και το Δεκέμβρη του 2012. Είναι μόνο μετά την καταστροφική επιβολή φόρου στους καταθέτες που συμφωνήθηκε τον Μάρτιο 2013 όταν αυτή η ομάδα δέχθηκε περικοπή στην αξία των καταθέσεων που άρχισε να φεύγει, παρά τους ελέγχους κεφαλαίου.

Διάγραμμα 4 Παθητικό εκτός της Ευρωζώνης (Ιούνιος 2010 - Σεπτέμβριος 2013)

Πηγή: υπολογισμοί του συγγραφέα από στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου και της ΕΚΤ

Για να συνοψίσουμε, η χειρότερη φάση της κυπριακής τραπεζικής κρίσης υπήρξε αποτέλεσμα των ζημιών από ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου, της αντίστοιχης απώλειας ρευστότητας από τις ελληνικές τράπεζες και της επακόλουθης επέκτασης του ELA. Η εξέλιξη της κρίσης στη συνέχεια φάνηκε να είναι: (i) η απόσυρση της ρευστότητας της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου, (ii) η απώλεια της εμπιστοσύνης από εγχώριους καταθέτες, (iii) η αδέξια παρέμβαση από την τρόικα, (iv) η απώλεια της εμπιστοσύνης των καταθετών εκτός Ευρωζώνης. Είναι σαφές ότι, αντί να βοηθήσει μια ήδη δύσκολη κατάσταση, η επίσημη παρέμβαση της Τρόικας προκάλεσε την επιδείνωση της κρίσης.

Μετά από αυτές τις εξελίξεις, που βρίσκεται το κυπριακό τραπεζικό σύστημα καθώς μπαίνουμε στο 2014; Πριν από την υιοθέτηση του ευρώ, οι πιο σημαντικοί πελάτες των κυπριακών τραπεζών ήταν εγχώριοι πελάτες και πελάτες εκτός ευρώ, συν κάποιους άλλους καταθέτες εντός της ζώνης του ευρώ στη τρίτη θέση, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 5. Λοιπόν, αυτή η κατάσταση έχει επιστρέψει σήμερα, ύστερα από την παρέμβαση της τρόικας.

Διάγραμμα 5 Παθητικό κυπριακών τραπεζών - σωρευτικό (Δεκέμβριος 2005 - Σεπτέμβριος 2013)

Πηγή: υπολογισμοί του συγγραφέα από στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου και της ΕΚΤ

Τα τελευταία στοιχεία καταδεικνύουν ότι οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων κατόρθωσαν να επιβραδύνουν την εκροή καταθέσεων. Ωστόσο, παραμένει δύσκολο να προβλέψουμε πως οι Ρώσοι και άλλοι καταθέτες εκτός ΕΕ θα αντιδράσουν εάν και όταν αρθούν οι περιορισμοί κεφαλαίου. Δεν θα αποτελούσε καθόλου έκπληξη αν ο υπεράκτιος τραπεζικός κλάδος της Κύπρου έχει δεχτεί οριστικά καταστροφικό πλήγμα από την αδέξια διαχείριση της κρίσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε αυτή την περίπτωση, είναι λογικό να αναμένουμε ότι τα ισοζύγια εκτός Ευρωζώνης θα μειωθούν σε μηδαμινά επίπεδα. Από την άλλη πλευρά, μια συνέπεια, (πιθανώς ακούσια) του «bail-in» από τους καταθέτες ήταν να καταστήσει τους Ρώσους σημαντικούς μέτοχους σε κυπριακές τράπεζες. Είναι αρκετά σημαντικοί αφού, για παράδειγμα, 6 από 16 μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Τράπεζας Κύπρος είναι Ρώσοι.¹ Επιπλέον, το κατά πόσο ο υπεράκτιος τραπεζικός κλάδος θα εξακολουθήσει να είναι σημαντικός, θα εξαρτηθεί επίσης από γεγονότα που θα διαδραματιστούν έξω και πέραν από τον έλεγχο της Κύπρου.

Το εγχώριο τραπεζικό σύστημα φαίνεται επίσης να συρρικνώνεται καθώς η βαθιά ύφεση οδηγεί σε απώλειες στον εγχώριο δανεισμό. Η συνεπακόλουθος περιορισμός των τραπεζικών πιστώσεων θα βλάψει περαιτέρω την ευρύτερη οικονομία, και ως εκ τούτου τα περιουσιακά στοιχεία της τράπεζας. Οι καταθέσεις εξακολουθούν να συρρικνώνονται, παρά τους περιορισμούς, κυρίως καθώς τα δάνεια αποπληρώνονται και η

¹ <http://www.dw.de/russias-rich-dominate-cyprus-largest-bank/a-17146540>

οικονομία οδηγείται σε απομόχλευση. Επιπλέον, το πακέτο διάσωσης έχει αφήσει το κυπριακό τραπεζικό εξαιρετικά συγκεντρωμένο αφού το 50% όλων των τραπεζικών συναλλαγών βρίσκεται στα χέρια της Τράπεζας Κύπρου και το υπόλοιπο μοιράζεται ανάμεσα σε ένα μικρό αριθμό εμπορικών τραπεζών και του συνεταιριστικού τομέα, ο οποίος επίσης υπόκειται σε αναδιάρθρωση και συρρίκνωση.

Τέλος, είναι δύσκολο να δούμε πως η στήριξη ρευστότητας της κεντρικής τράπεζας μπορεί να αφαιρεθεί υπό τις παρούσες συνθήκες. Λαμβάνοντας υπόψη την τρέχουσα τάση απομόχλευσης των τραπεζών, η ρευστότητα της κεντρικής τράπεζας φαίνεται ότι θα γίνει ένα σχετικά μεγαλύτερο μέρος των ισολογισμών των τραπεζών.

Είναι σαφές ότι το κυπριακό τραπεζικό σύστημα δεν μπορεί εύκολα - ή και καθόλου - να επιστρέψει σε αυτό που ήταν πριν από την καταστροφική είσοδο της χώρας στην ΟΝΕ. Όταν τα συντρίμια σταθεροποιηθούν, είναι πιθανό ότι, πρώτον, οι πελάτες από την υπόλοιπη ευρωζώνη θα είναι μηδαμινοί, δεύτερον, θα παραμείνει μόνο μια χλωμή σκιά της προηγούμενης επιχειρηματικής δραστηριότητας των υπεράκτιων εταιρειών και, τρίτον, ο εγχώριος τραπεζικός τομέας θα αντιμετωπίσει μια παρατεταμένη εγχώρια απομόχλευση με αυξανόμενη εξάρτηση από τη ρευστότητα της κεντρικής τράπεζας. Ένα τραπεζικό σύστημα σε μια τέτοια κατάσταση δεν θα είναι σε θέση να στηρίξει την ταχεία οικονομική ανάκαμψη. Η διαπίστωση αυτή θα πρέπει να αποτελέσει τη βάση για την οικονομική πολιτική και προγραμματισμό της Κύπρου.